

Košický kraj - charakteristika regiónu

30.04.2025 |

[Poloha, rozloha, geografické podmienky](#)

[Demografické východiská](#)

[Ekonomické a sociálne špecifiká](#)

Poloha, rozloha, geografické podmienky

Košický kraj s rozlohou 6 754,3 km² sa rozprestiera na juhovýchode Slovenskej republiky a zaberá 13,8 % jej územia. Rozlohou je štvrtý najväčší na Slovensku. Na juhu hraničí s Maďarskou republikou, na východe s Ukrajinou republikou, na severe s Prešovským a na západe s Banskobystrickým krajom.

Najvyšším bodom kraja je vrch Stolica v pohorí Stolické vrchy vysoký 1 476,5 m, najnižšie položený je breh rieky Bodrog pri výtok z kraja pri štátnej hranici s Maďarskom na úrovni 93,7 m nad morom. Vodné toky patria k typu nížinných, vrchovinných a stredohorských riek. Najväčšou riekou je Bodrog, ktorý spolu so sútokmi odvodňuje najvýchodnejšiu časť kraja. Hornádska a Košickú kotlinu odvodňuje rieka Hornád s prítokmi, západnú časť rieka Slaná a juhovýchodným cípom územia preteká rieka Tisa. Hospodársky i rekreačný význam majú vodné nádrže Zemplínska šírava, Bukovec, Ružín, Palcmanská Maša a Dobšiná. Lesy pokrývajú dve pätiny povrchu územia, v najviac zalesnenom okrese Slovenska – Gelnici až tri štvrtiny. Nachádzajú sa najmä v horských a podhorských oblastiach kraja v severnej a juhozápadnej časti kraja. Na juhovýchode územia sú lužné lesy, východná a južná časť má nížinato-pahorkovitý charakter. Územie patrí do severného mierneho pásma s priemernými ročnými teplotami na vybraných meteorologických staniciach okolo 10 °C. Severné časti sú chladnejšie, juhovýchod však v niektorých oblastiach dosahuje až teploty vnútrozemských subtrópov.

V kraji sa nachádzajú rudné, nerudné i energetické suroviny. Z rudných surovín majú význam železné, strieborné rudy v okrese Rožňava a Spišská Nová Ves. Významné sú ložiská magnezitu v okolí Košíc, kamennej soli v okrese Michalovce, mastenca, sadrovca v okrese Rožňava a Spišská Nová Ves. V kraji sa nachádzajú rôzne druhy stavebného kameňa, tehliarske hliny, vápenec, kaolín, štrkopiesky a iné. Z energetických sú to ropa a zemný plyn v okresoch Michalovce a Trebišov. Významnejšie geotermálne pramene sa nachádzajú v Košickej kotline v lokalite Ďurkov a v podhorí Vihorlatu. Košická kotlina patrí k najperspektívnejším oblastiam z hľadiska využívania geotermálnej energie. V hĺbke 3 000 m sa predpokladá voda s teplotou 150 stupňov Celzia.

Na území Košického kraja sú 2 národné parky – Národný park Slovenský raj a Národný park Slovenský kras, 2 chránené krajinné oblasti – Latorica a Vihorlatský prales, 19 národných prírodných rezervácií, 45 prírodných rezervácií, 23 národných prírodných pamiatok, 28

prírodných pamiatok, 12 chránených areálov a 10 chránených vtáčích území. Prírodným unikátom európskeho významu je Dobšinská ľadová jaskyňa i Herlianský gejzír. Jedinečné sú aj Ochtinská aragonitová jaskyňa, jaskyňa Domica, Jasovská a Gombasecká jaskyňa.

Je to kraj štyroch historických regiónov – Spiša, Gemera, Abova a Zemplína. Každý z nich si dodnes udržiava vlastné tradície, zvyky, obyčaje a ľudovú slovesnosť.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. sa člení na 11 okresov: Gelnica, Košice I, Košice II, Košice III, Košice IV, Košice-okolie, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves a Trebišov. Najmenším okresom s rozlohou 16,8 km² je okres Košice III a najväčším s rozlohou 1 534,6 km² je okres Košice-okolie.

V kraji je 440 obcí, z toho 17 získalo štatút mesta. V mestách žije 52 % obyvateľov regiónu. Správnym, hospodárskym, politickým, školským a kultúrnym centrom kraja sú Košice, ktoré sú druhým najväčším mestom na Slovensku. Pozostávajú z 22 mestských častí s vlastnou miestnou samosprávou. Ku koncu roka 2024 v nich žilo takmer 224 tis. obyvateľov, čo predstavovalo takmer 29 % obyvateľov kraja.

Demografické východiská

Na území Košického kraja k 31.12.2024 žilo 779-tisíc obyvateľov, čo predstavovalo 14,4 % populácie Slovenskej republiky. Kraj tak zostal druhým najľudnatejším na Slovensku. Patrí medzi hustejšie osídlené regióny – priemerná hustota obyvateľstva dosiahla 115 osôb na km². Najhustejšie zaľudnené boli okresy ležiace na území mesta Košice, pričom najvyššiu hustotu zaznamenal okres Košice III s 1 631 obyvateľmi na km². Naopak, najredšie osídleným bol okres Sobrance, kde na rovnakú plochu pripadlo len 41 obyvateľov.

V priebehu roka 2024 sa v Košickom kraji narodilo 7 851 detí, čo bolo o 405 viac ako počet zomretých osôb. Okrem pandemického roku 2021 dosahoval kraj pozitívnu prirodzenú bilanciu. Počet narodených však od roku 2018 vykazuje klesajúci trend; hodnota za rok 2024 bola dokonca najnižšia od roku 1996. Výrazný úbytok obyvateľstva spôsobuje migrácia. Od roku 2001 kraj každoročne zaznamenáva viac vysťahovaných ako prisťahovaných osôb, výnimkou bol len rok 2020, keď pandemické opatrenia výrazne obmedzili mobilitu obyvateľstva. Kombinácia nižšej pôrodnosti, zvýšenej úmrtnosti počas pandémie a trvalého odlivu obyvateľov viedla od roku 2021 k medziročným poklesom počtu obyvateľov regiónu, v roku 2024 predstavoval celkový úbytok 274 osôb.

Obyvateľstvo kraja bolo v porovnaní s celoslovenským priemerom relatívne mladšie. Priemerný vek obyvateľa dosiahol v roku 2024 hodnotu 41 rokov. Deti do 14 rokov tvorili v populácii podiel 17,2 %, produktívny obyvateľia vo veku 15 – 64 rokov podiel 65,3 % a seniori nad 65 rokov 17,5 %. Podiel detí len mierne prevyšoval podiel seniorov (o 0,2 percentuálneho bodu) a za posledné desaťročie sa takmer nezmenil. Naopak, podiel seniorov za rovnaké obdobie vzrástol až o 4,2 p. b.

V priebehu roka 2024 bolo v kraji uzatvorených 3 557 manželstiev, čo predstavuje medziročný

pokles o 3,6 %. Počet sobášov bol tretí najnižší od roku 2015 – nižšie hodnoty boli zaznamenané len počas pandémie v rokoch 2020 a 2021. Rozviedlo sa 1 087 manželských párov, čo je medziročný nárast o 9,5 %. Napriek tomu ide o tretiu najnižšiu hodnotu rozvodovosti od roku 1996.

Ekonomické a sociálne špecifiká

Pracovné príležitosti v Košickom kraji sú sústredené prevažne do krajského mesta a jeho okolia, odľahlejšie okresy vykazujú ich nedostatok. Ekonomicky aktívni, teda pracujúci a nezamestnaní starší ako 15 rokov, v roku 2023 tvorili 48 % populácie. Miera ekonomickej aktivity, čiže pomer ekonomicky aktívnych k celému obyvateľstvu nad 15 rokov veku, dosiahla 59,2 % a miera zamestnanosti, čo je pomer 20 až 64 ročných pracujúcich k celému obyvateľstvu v rovnakom veku, bola 71,1 %. Spomedzi krajov iba v Košickom miera nezamestnanosti medziročne vzrástla. Dosiahla 9,9 % a bola druhá najvyššia po Prešovskom kraji. Priemerná mesačná mzda dosiahla 1 536 eur a za celoslovenským priemerom zaostala o 92 eur.

V regióne ku koncu roka 2023 malo sídlo 33,2 tis. právnických osôb, z nich podniky, čiže organizácie zamerané na tvorbu zisku, predstavovali 85,6 %. Podniky orientovali svoju činnosť najmä do obchodu, ďalej odborných, vedeckých a technických činností, ako aj priemyslu. V Košickom kraji bolo registrovaných aj 40,3 tis. fyzických osôb – podnikateľov, viac ako 91 % z nich podnikalo na základe živnostenského zákona. Živnostníci podnikali najmä v stavebníctve, ako aj v odvetviach obchodu, či v priemyselnej výrobe.

S druhým najvyšším podielom na tvorbe hrubého domáceho produktu Slovenska (12,1 % v roku 2023) a existujúcou hospodárskou základňou patrí Košický kraj medzi najvýznamnejšie regióny Slovenskej republiky. Hrubý domáci produkt (HDP), čiže hodnota všetkých vyrobených výrobkov a realizovaných služieb, predstavoval objem 14 910 mil. eur v bežných cenách. V prepočte na obyvateľa bola jeho hodnota 19 075 Eur, čo bolo o 15 % menej ako národný priemer.

Najväčší podiel na hrubej pridanej hodnote kraja malo odvetvie priemyslu, a z neho najmä priemyselná výroba (25,7 %), nasledoval obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie s podielom 17,7 % a ďalej verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie, zdravotníctvo a sociálna pomoc s podielom 14 %.

Poľnohospodárska pôda zaberá 332-tisíc ha, čo je takmer polovica výmery kraja. Viac ako tri pätiny poľnohospodárskej pôdy tvorí orná pôda a tretinu trvalé trávne porasty. Viac ako tri štvrtiny ornej pôdy je v okresoch Košice-okolie, Michalovce a Trebišov, kde je sústredená aj väčšina poľnohospodárskej výroby. Vzácnosťou Košického kraja je tokajská oblasť, kde sa pestuje a dorába jedinečné tokajské víno. Chovy hospodárskych zvierat sú sústredené najmä v okolí Košíc.

Surovinovou základňou regiónu je oblasť Slovenského rudohoria, ktorá v dávnej minulosti podmienila vznik baníctva, hutníctva farebných kovov a strojárstva. Tieto odvetvia pri dominantnom postavení novodobého hutníckeho kombinátu a chemických podnikov predstavujú dôležitú zložku priemyslu. Ťažiskovými priemyselnými odvetviami sú hutnícky, strojársky,

potravínarský, elektrotechnický a ťažobný priemysel, výroba stavebných hmôt, palív a energetika. Priemyselné podniky Košického kraja, z ktorých väčšina sídli v krajskom meste, v roku 2023 zamestnávali 49,5 tis. osôb. Ich tržby za vlastné výkony a tovar dosiahli 11 mld. eur.

Stavebné podniky a firmy v roku 2023 zrealizovali vlastnými zamestnancami stavebnú produkciu v objeme 837 mil. eur, stavebná produkcia podľa dodávateľských zmlúv dosiahla 1 229,6 mil. eur. Na území regiónu sa dokončilo sa 1 602 nových bytov. Bytová výstavba bola situovaná prevažne do krajského mesta a jeho okolia, kde sa postavilo viac ako 70 % z nich.

Celková dĺžka cestnej siete na území kraja v roku 2023 mala 2 395 km, z toho diaľnice tvorili 22 km a rýchlostné cesty 15 km. Po cestách jazdilo 434 tis. motorových vozidiel evidovaných v Košickom kraji, tri štvrtiny z nich boli osobné autá. Železničné trate medzinárodného, resp. celoštátneho významu sú Žilina – Košice – Medzilaborce a Plaveč – Prešov – Košice. Významný je suchozemský prístav – prekladisko v Čiernej nad Tisou. V Košiciach sa nachádza letisko s medzinárodným významom.

Vzdelávanie v roku 2023 zabezpečovalo 463 materských škôl, 293 základných škôl, 34 gymnázií a 59 stredných odborných škôl a 4 konzervatóriá. V Košiciach sídlia 4 vysoké školy – Univerzita P. J. Šafárika, Technická univerzita, Univerzita veterinárneho lekárstva a farmácie a tiež súkromná Vysoká škola bezpečnostného manažérstva. V meste pôsobí aj Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku a Podnikovohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Zdravotnú starostlivosť v roku 2023 poskytovalo 1 910 zdravotníckych zariadení, medzi ktoré patrilo 19 nemocníc, 1 505 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a 14 liečební. Kúpeľná liečba ochorení dýchacích ciest prebiehala v klimatických kúpeľoch Štós.

Kultúrne predstavenia a výstavy ponúkalo v roku 2023 návštevníkom 15 divadiel, vrátane malých a nezávislých, 8 stálych kín s 20 premietacími sálami, 27 múzeí a 3 galérie. Čitatelia mali k dispozícii 126 knižníc. Medzi bohaté kultúrno-historické pamiatky patria [Dóm sv. Alžbety v Košiciach](#) a historické jadro Košíc, [kaštieľ v Betliari](#), [hrad Krásna Hôrka](#), [opátstvo rádu Premonštrátov v Jasove](#), [gotický evanjelický kostol v Štítniku](#) a mnohé iné kostolíky, ktoré sú súčasťou gemerskej vetvy [Gotickej cesty](#). [Spišský hrad](#), Spišské Podhradie, cirkevné mestečko [Spišská Kapitula](#), [gotický kostolík v Žehre](#) ako aj [drevené kostolíky v Ruskej Bystrej](#) boli zaradené medzi pamiatky UNESCO. V Košiciach sa nachádza aj [najväčšia zoologická záhrada v strednej Európe](#).

Cestovný ruch má na území kraja veľmi priaznivé predpoklady na rozvoj vďaka prírodným krásam a kultúrno-historickým pamiatkam. V roku 2023 sa v 454 ubytovacích zariadeniach ubytovalo viac ako 400-tisíc návštevníkov.